

Bubo Bubo

De grootste van zijn soort. Ogen draaien zit er niet in, maar wat zijn ze mooi. Een wedstrijdje sissen, winnen ze met gemak. In het nest zijn het schattige pluizebolletjes (14).

Kraken,

hakken, scheuren, zuigen, grazen. Elke vogel eet op zijn eigen manier. Met een kromme snavel hakken of zaadjes kraken, dat is best lastig (4).

Activiteiten*

Gluren bij de buren. Wandelen langs de Maas. Vulkanen ontdekken, ja dat kan ook! Er is nog veel meer te doen, bekijk ook de activiteiten op achterzijde en onze website!

Herbarium

Wat is het eigenlijk? Maak jij er dit jaar ook een? Dat lijkt ons erg leuk! (18 + 20)



Algemeen

COVERFOTO PETER VAN NIES

Wat is het IVN?

Het Instituut Voor Natuur, educatie en duurzaamheid is een landelijke vereniging met plaatselijke afdelingen. IVN De Maasdorpen is een afdeling met als werkgebied gemeente Horst aan de Maas.

Wat wil het IVN?

Mens en natuur zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wij als IVN verbinden mensen en natuur. We laten jong en oud beleven hoe leuk, gezond én belangrijk natuur is. Op die manier dragen wij bij aan een duurzame samenleving, individuele gezondheid en het welzijn van iedereen.

Wat doet onze afdeling?

Onze afdeling richt zich op onderhoud van natuurgebieden, inventarisaties, educatie door middel van allerlei activiteiten zoals excursies, lezingen, cursussen, workshops, thema-avonden en natuurlessen op scholen.

Alle activiteiten van IVN De Maasdorpen zijn vrijwilligersactiviteiten. Veel leden zijn binnen de vereniging actief. Het hart van onze vereniging zijn onze werkgroepen, daarnaast zijn ook leden actief met natuurfotografie en studie van insecten.

Behalve werkgroepen zijn er twee commissies en kortlopende projecten. Heb je belangstelling? Neem contact op en sluit je aan! Ons verenigingslokaal is het Zoemhukske, Kasteellaan 3, Horst.

Hoe word je lid?

Geef je op via <https://www.ivn.nl/word-lid>, je wordt dan automatisch lid van de dichtstbijzijnde afdeling. Of meld je aan via <https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen>

Wat kost een lidmaatschap?

De contributie bedraagt € 24,00 per jaar. Heb je een huisgenoot die lid wil worden? Die betaalt maar € 7,50. De contributie wordt geïnd door IVN Amsterdam via een machtiging met digitale factuur. Opzeggen? Een lidmaatschap kan je jaarlijks, vóór 1 juli opzeggen. Het lidmaatschap wordt precies 1 jaar na opzegging beëindigd.

Wat ontvang je als lid?

Je kunt gratis of met korting deelnemen aan cursussen en lezingen. Je ontvangt 6x per jaar ons verenigingsblad de Kwekker, 4x per jaar het tijdschrift Mens en Natuur én je krijgt 10% korting in de IVN webwinkel.

Contact?

Je kunt contact opnemen met ons via: iundemaasdorpen@gmail.com

Werkgroepen & Commissies



Activiteiten & Gidsen

Ton Hagens +31 6 143 91 402
tonhagens@home.nl

Plantenwerkgroep

Joke Bussemakers +31 77 46 732 64
jjp.bussemakers@hetnet.nl

Vogelwerkgroep

Jacques Driessen +31 77 38 285 10
jdrievn@xs4all.nl

Evenementencommissie

Dick Best +31 77 37 457 40
d-best@kpnmail.nl

VNel

Ton Wismans +31 77 46 737 20
wisma205@planet.nl

Bart Reintjes +31 6 284 95 503
lwgreintjes@ziggo.nl

Scholenwerkgroep +31 6 305 16 785
Cora Oostendorp cora@bourgonjon.nl

Scharrelkids/Jeugdwerkgroep

René Colbers +31 6 133 28 758
rene@colbers.nl

Communicatie commissie/ComCom

Jacques Driessen +31 77 38 285 10
jdriessenivn@xs4all.nl

website: <https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-de-maasdorpen>

Bestuur

Voorzitter & Secretaris

Cora Oostendorp cora@bourgonjon.nl
+31 77 32 700 26
+31 6 305 16 785

Penningmeester & Ledenadministratie

Koos Agricola koosagricola@home.nl
+31 77 32 700 13

Leden

Jos van Lin josvanlinivn@gmail.com
+31 77 46 78 200

Marlo Godding marlogoddingivn@gmail.com

Kwekker

IVN De Maasdorpen - Juli 2022

Voorwoord

Het is zomer. Onze afdeling draait op volle toeren. De gidsen begeleiden belangstellenden door de mooie gebieden in onze omgeving. De scholenwerkgroep trekt er met hele klassen tegelijk op uit voor buitenlessen. De planten- en vogelwerkgroep inventariseren de overdaad van de natuur. Hun verslagen kun je in deze aflevering weer lezen. En nog veel meer natuurlijk.

Henny schrijft weer een boeiend verhaal over vogels. Dit keer over hun eetgedrag. Ieder vogeltje eet zoals hij gebekt is. En over vogels gesproken, Peter van Nies onthult het leven van de Oehoe. Heb je belangstelling om meer over vogels te weten te komen? Loop dan een keer mee met de vogelwerkgroep.

Ook een artikel over een herbarium en hoe je dat zelf kunt maken. Dat is niet alleen iets van vroeger maar nog steeds in trek bij de jeugd. Vroeger organiseerde Natuur en Jeugd ieder jaar een herbarium-wedstrijd voor basisschool kinderen. Samen met IVN proberen we dat nog een keer. Geef je op en ontvang de wedstrijdvoorwaarden en het digitale gidsje met de planten die geplukt mogen worden. Wie weet krijg je een prijs in de herfst.

Mocht het erg warm worden, maak dan een verkoelende wandeling in een van de bossen in de buurt. In het artikel over bos lees je over wetenswaardigheden waardoor je met andere ogen naar het bos gaat kijken en er met nog meer plezier doorheen loopt.

De gidsen hebben trouwens weer diverse mooie zomerwandelingen voor je klaar staan. Maak er gebruik van en geniet!

Veel leesplezier.

Cora Oostendorp



Huismus Foto Marlo Godding

Inhoud

- 2 Algemene informatie
- 3 Voorwoord
- 4 Vogels en hun eten
- 6 Heerenpeel & Schadijkse bossen*
- 7 Vulkanen excursie Eifel*
- 8 Het Interview
- 10 Late zomers, late vlinders*
- 11 De Vlier
- 12 Slootjesdagen
- 14 De Oehoe, Bubo Bubo
- 15 Vacatures
- 16 Bezoek aan de Ooijpolder
- 17 Hommeles
- 18 Bij het veer
- 18 Herbarium
- 19 4x Gluren bij de burens*
- 20 Zelf een herbarium maken
- 21 Uit de oude doos
- 22 Uit de oude doos
- 22 Bos nader bekeken
- 24 Activiteiten*
- * activiteiten van IVN de Maasdorpen

Colofon

Cora Oostendorp - eindredactie
Marlo Godding - vormgeving

Redactieadres
ivndemaasdorpen@gmail.com



Vogels en hun eten

AUTEUR HENNY GROULS

Snauvels

'Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is', luidt het gezegde, maar een overeenkomstige spreuk zou ook voor de eetgewoontes van vogels kunnen gelden. Roofvogels zijn, zoals bekend, vleeseters. Zij hebben een kromme snavel waarmee ze stukken vlees van een gevangen prooi afscheuren. Maar het is ook een precisie-instrument dat hele fijne reepjes vlees voor de jongen kan prepareren. Dunne spitse snauvels, zoals bij mezen, zijn typisch voor insecteneters. Hiermee kunnen ze tot in kleine kieren en spleten hun maaltje vinden. Zaadeters, zoals bijvoorbeeld de vinkachtigen, hebben een dikke snavel waarmee ze zaadjes kunnen kraken en van het vliesje kunnen ontdoen. De snauvels van bijvoorbeeld Merel, Huismus, Spreeuw en Gaai zijn stevig en spits, ze zijn van meerdere markten thuis: het zijn immers alleseters. Spechten, vaak insecteneters, hebben een sterke, harde haksnavel en hakken hun voedsel veelal uit een boomstam. Zacht en heel gevoelig zijn de sondeersnavels van vogels die hun prooi met de snavel in de grond zoeken; voorbeelden zijn *Watersnip* en *Grutto*.



Watersnip Foto Mariet Verbeek

Ganzen en sommige eenden kunnen grazen met hun snavel. Andere eenden vangen vis, schelpdieren, of andere waterbeestjes met hun gespecialiseerde snavel. Een andere 'kunstenaar' die met zijn fragiele snavel ongewervelden uit het water vist is de *Kluut*. Kortom, het soort voedsel en de manier waarop het verkregen wordt, is voor een belangrijk deel af te leiden van de vorm van de snavel. Maar niet alleen de snauvels, maar ook de poten, het vliegvermogen en de bouw bepalen voor een deel het voedsel. De anatomie van vogels is dus afgestemd op het voedsel.



Kluut Foto Mariet Verbeek

Aangeboren of aangeleerd

Wat betreft het eetgedrag is nog maar weinig bekend over wat van nature is aangeboren en wat aangeleerd. Een Torenvalk in gevangenschap maakt direct een stootduik op de eerste losgelaten levende muis in de kooi. Maar diezelfde Torenvalk moet leren dat hij een aangeboden dode muis niet meer hoeft te doden. Een in gevangenschap geboren *Pimpelmees* die losgelaten wordt, hangt binnen de kortste keren ondersteboven aan een boomtak te zoeken naar insecten.



Pimpelmees Foto Cora Oostendorp

Bij een soortgelijke proef met een Zwarte Mees blijkt dat de vogel het dennenbos opzoekt en daar in gaten en kier-tjes naar eten zoekt. Natuurlijk gedrag dus! Maar nesten uitgevlogen Huismussen, Merels of Koolmezen worden door hun ouder(s) nog een weekje bijgevoerd tot ze zelfstandig zijn. Het jagen op andere dieren vereist meer vaardigheden. Bij roofvogels duurt het dan ook maanden voordat de jongen zelfstandig zijn. Het is duidelijk dat naast de erfelijk vastgelegde vaardigheden ook een leerproces nodig is voor ze zelfstandig hun kostje bij elkaar kunnen vangen.

Zelfstandig en volwassen

Genoeg voedsel op zich is niet voldoende om zelfstandig in alle behoeftes te voorzien. Een volwassen vogel moet meer kunnen. Hij moet vetreserves ('opvetten' noemt de kenner dat) kunnen opbouwen voor de winter of voor de trek. De vrouwtjes moeten reserves aanleggen voor het produceren van eieren in het voorjaar. En ze moet, behalve voor zichzelf, samen met het mannetje, ook voedsel kunnen aandragen voor de uitgekomen jongen. Hoe speelt de *Papegaaiduiker* dat klaar, vraag je jezelf misschien wel eens af.



Papegaaiduiker Foto Mariet Verbeek

Bij vogels waarbij grotere vaardigheden voor het vinden van voedsel nodig zijn, mislukt vaak een eerste nest of ze wachten met broeden tot ze de vaardigheden helemaal onder de knie hebben. Zilvermeeuwen gaan pas na drie of vier jaar broeden; zo lang duurt het tot hun foeragegedrag optimaal is. Buizerd en de Slechtvalk broeden na drie jaar; een Zwaan na drie of vier jaar. Kleine zangvogels zijn na een jaar volwassen. Als zij tenminste hebben bewezen een winter of een lange trektocht te kunnen doorstaan.

Zo effectief mogelijk

Hoe vogels met zo weinig mogelijk moeite zo veel mogelijk voedsel tot zich nemen, blijkt bijvoorbeeld uit de hier volgende waarnemingen. Goudplevieren zoeken wormen in de bodem op de voor de vogel maximale diepte van 2,5 cm. Dat is namelijk de lengte van hun snavel. Maar daar zitten ook de grootste wormen. Dat is prooi die ze liever niet hebben, want ze zijn voor de vogel moeilijk te hanteren. En ze worden bovendien belaagd door meeuwen als ze over het verorberen van de worm te lang doen. Deze wormen laten ze dan ook meteen vallen en zoeken verder. De middelgrote wormen willen ze hebben, daar zijn ze tuk op. De kleine wormpjes, die vlak onder de oppervlakte zitten laten ze ongemoeid. Daar moeten ze te vaak voor zoeken om voldoende binnen te krijgen. Het eten van middelgrote wormen blijkt het meest effectief. De Grauwe Vliegenvanger vangt vliegen vanaf zijn uitkijkpost. Hij aast op grotere vliegen zoals bromvliegen, aasvliegen en gaasvliegen. Maar wel binnen enkele meters vanaf zijn post, anders levert de vangst minder energie op dan hij verbruikt met het vangen. Grotere insecten, libellen, vlin- ders, bijen, laat hij ongemoeid. Die kan hij niet de baas of ze zijn te snel. Die te snelle beestjes pakt hij bij gelegenheid in de koele ochtend, als ze nog niet op temperatuur zijn. Kleinere insecten lonen de moeite niet.

Zoekbeeld

Veel vogels hebben de neiging om steeds naar hetzelfde voedsel te blijven zoeken. Ze hebben dan een zogenaamd zoekbeeld, dat ze aanhouden zolang er voldoende voorraad is; ook als een andere soort in ruimere mate beschikbaar is. Zo kan het gebeuren dat een Koolmees blijft foerageren op een bepaalde rups, terwijl de ontwikkeling van een andere geschikte rups al zo ver gevorderd is dat hij in ruimere mate beschikbaar is. De verklaring is dat het zoeken naar iets dat bekend is, makkelijker en effectiever is dan het zoeken naar iets nieuws. De Koolmees gaat pas naar een andere voedselbron zoeken als hij via het oude zoekbeeld onvoldoende aan de kost komt. De hiervoor genoemde meer beschikbare rups vormt dan het nieuwe zoekbeeld. Het verschijnsel 'zoekbeeld' kan ook verklaren waarom in de ene tuin de vetbollen door vogels niet gegeten worden en ze in een andere tuin de deur uit vliegen.

Bewaar wat voor later.

Voorraadvorming komt ook bij vogels voor. Een Torenvalk verstopt muizen die hij overdag vangt. Dat bespaart gewicht en daarmee energie bij de jacht. 's Avonds eet hij ze op en gaat dan goed doorvoed slapen. Een Klauwier spietst zijn prooi op een scherpe punt zoals een doorn of op prikkeldraad, of hij klemt hem in een vork van een

boom of struik. Dat eet makkelijker, maar het dient ook vaak als bewaarplaats. In de broedtijd wordt vaak wat extra bewaard. In een nest jonge uilen wordt regelmatig een voorraadjie muizen aangetroffen. Voorraad voor de lange termijn, wintervoorraad, wordt aangelegd door de Gaai. Deze vogel verstopt eikels in de grond om ze in de winter naar behoefte weer op te graven.



Gaai Foto Astrid Grouls

De Gaaien onthouden goed waar ze de eikels verstopt hebben. Omdat ze veel meer verstoppelen dan per se nodig, komen er in het voorjaar nieuwe eikjes uit de grond op de plek waar de Gaai ze verstopt had. Hetzelfde kan gezegd worden over de Notenkraker, die een veelvoud van zijn behoefte aan dennenzaden begraaft. De Boomklever verstopt beukennotjes in de bast van bomen en dekt ze af met een plukje mos. Ronduit spectaculair is de voedselvoorraad van de Eikelspecht (Noord- en Midden-Amerika). Deze vogel maakt gaatjes in een boomstam en klemt daar zijn voorraad eikels in. Er zijn bomen gevonden met vele duizenden eikels. Met de tijd verschrompelen de eikels en klemmen dan niet meer in het gemaakte gat. De Specht zoekt dan een gat waar de eikel wel klemmend in past. Met dat wisselen van eikels in gaten is hij constant bezig. Deze specht met zijn duidelijk zichtbare voorraad is zeer territoriaal. Zichtbare voorraden zijn sowieso vaak een prooi voor 'dieven'. Maar 'poets weder poets' komt ook in de vogelwereld voor. De Koolmees legt geen voorraden aan, maar hij volgt wel andere mezen naar hun verstoppplaats om aan zijn trekken te komen.



Flamingo Foto Peter van Nies

Foerageren in groepen

Individueel foeragerende vogels moeten constant opletten of er gevaar dreigt van predatoren of dat er andere vogels zijn, die gemakkelijk aan eten willen komen door het af te pakken. Zelfs een Buizerd met prooi kan vaak niet rustig eten als hij door Kraaien wordt belaagd. Enkele Kraaien sarren hem zodanig dat hij er op af gaat en een andere Kraai neemt dan een flinke portie uit de buit. Door dit trucje afwisselend toe te passen, komen de Kraaien goedkoop aan hun trekken; de Buizerd amper. *Flamingo*'skunnen het hier tegenwoordig goed met elkaar vinden. Bij foerageren in grote groepen is het gevaar van predatie voor het individu klein. Bovendien is er in een grote groep altijd wel een vogel die gevaar opmerkt en een signaal geeft. In groepen grazende *Ganzen* zijn er altijd enkele dieren die niet eten, maar de wacht houden. Die wachtbeurten worden uiteraard afgewisseld. Eten in kleine groepen, enkele families *Huismus* bijvoorbeeld, gaat ook goed, maar er is dan wel een zogenaamde pikorde, waarin soms een individu tot de orde geroepen moet worden. Het gadeslaan van etende *Huismussen* op een vetbol is amusant en levert op dit punt interessante informatie op. Grote groepen foeragerende vogels zijn onder andere de overwinteraars, zoals eenden, ganzen, steltlopers, sijen et cetera, maar ook bijvoorbeeld groepen vinkachtigen doen dat buiten het broedseizoen!. Er wordt geschat, dat relatief rustig foerageren in groepen zo'n 30% minder energie kost.



Kolgans Foto Peter van Nies

Commensalisme

Het woord komt uit het Latijn en betekent 'eten van dezelfde tafel' en het wordt gebruikt als gegeten kan worden dankzij activiteiten van een ander zonder dat de ander daar nadeel van ondervindt. Soms hebben beide partijen voordeel van de samenwerking. In het artikel over de reuk van vogels in een vorige Kwekker werd melding gemaakt van de Honingwijzer die in een kapel in Afrika de aangestoken waskaarsen plunderde. Deze Honingwijzer lokt de Honingdas naar een bijennest door hem vliegend de weg te wijzen. De Honingdas plundert het nest en consumeert de honing en de larven. De vogel wacht tot hij uitgegeten is en geniet volop van de resten. Heel vaak maakt een vogel gebruik van het doen en laten van een ander dier of van de mens. Koereigers in het grasland volgen de runderen, die lopend de insecten opjagen, die voor de vogels dan voor het grijpen zijn.

Kwikstaarten, onder andere, maken ook vaak gebruik van deze tactiek. Ossenpikkers in Afrika foerageren in de vacht van runderen. Deze dieren hebben daar geen bezwaar tegen, maar of ze daar veel baat bij hebben valt te betwijfelen, want in zijn huid kunnen wel enkele duizenden teken zitten. In koude streken eten Sneeuwhoenders de vegetatie waarvan Rendieren de sneeuw hebben afgekrabd. *Meeuwen*, Pijlstormvogels, Alken en andere zeevogels volgen vissersboten en profiteren van wat er overboord wordt gegooid. Meeuwen halen hun kostje vaak bij een frietkraam of op een vuilnisbelt.



Meeuw Foto Cora Oostendorp

De Roodborst is ook zo'n commensaal. Bij spitten in de tuin zit hij vaak op enkele meters van de spa en aast op wormen die tevoorschijn komen. In de bossen is hij vaak te zien in de nabijheid van wroetende wilde zwijnen.



Huismus Foto Peter van Nies

En de *Huismus* heeft niet genoeg aan broodkruimels; hij wil méér. De Koekoek maakt het te bont. Hij legt een ei in het nest van een zangvogeltje en laat het broeden en voeren aan de waardvogel over. Dat doet hij zo'n twintig keer per seizoen. Dat is dus geen commensaal, maar een (broed)parasiet.

Meer over eetgewoonten bij vogels kan je lezen in: Robert Burton: *Vogelgedrag*.



Heerenpeel

& de Schadijkse bossen



Avondwandeling
De Heerepeel & de Schadijkse bossen
Zondag, 14 augustus
Meer informatie staat op onze website

Op zondagavond gaan we graag met jou wandelen in de Heerepeel en de Schadijkse bossen.

In augustus worden we vaak getraakteerd op mooie avonden met aangename temperaturen. Ideaal om eens een lekkere avondwandeling in de natuur te maken.

Het is bijzonder om te ervaren hoe de natuur zich langzaam opmaakt voor de nacht. Vogelgeluiden verstommen, maar daardoor hoor je wel beter de andere geluiden, zoals het geritsel van bladeren dat de aanwezigheid van kleinere bosbewoners zoals muizen verraad.

Ook andere dieren komen tegen de avond uit de beschutting van het bos om voedsel te zoeken, zoals reeën en dassen. *Auteur Frans Janssen*



Heerepeel Foto Frans Janssen

Vulkanen

in de West-Eifel, Duitsland



Dagexcursie met een bus
Zaterdag, 15 oktober
Meer informatie staat op onze website



In de Eifel is nog duidelijk te zien dat daar zo'n 10.000 jaar geleden vulkanen actief waren. Kraters, lavaformaties en maren zijn goed te herkennen in het landschap. Tijdens onze excursie komen we onder andere in Gerolstein, Schalkenmehren en Meerfeld.

De excursie wordt begeleid door Hans de Jong. Hans, geoloog en gepassioneerde gids, die goed bekend is met de Eifel. Voorafgaand aan de excursie houdt Hans de Jong een *lezing over dit onderwerp op 5 oktober in 't Zoemhukske*.

Aanmelden

Aanmelden kan tot uiterlijk 14 september via de website:
<https://www.ivn.nl/afdeling/ivn-de-maasdorpen>
Aanmeldingen worden op volgorde van binnenkomst verwerkt. Bij minder dan 25 aanmeldingen wordt de reis geannuleerd. Betalingen worden teruggestort.

Kosten

De kosten bedragen €45 per persoon. Stort dit meteen na aanmelding op rekeningnummer NL68 RABO 0117 7296 71 t.n.v. IVN de Maasdorpen onder vermelding van Eifel en jouw naam.

Voor wie is deze reis?

De reis is voor iedereen, lid of geen lid!

Praktische informatie

We zijn 's avonds rond 21:30 pas terug. Neem mee: goede schoenen, eventueel wandelstokken en een eigen lunch + drinken. Let op, het kan zijn dat wegens omstandigheden het programma iets afwijkt.

Het interview

AUTEUR MARIJKE LUKKER-HIRS
FOTO'S MIEP PHILIPSEN

‘Door de apps leer je niet meer echt te determineren.’

Bart Reintjes

studeerde aan de KUN, nu de Radboud Universiteit in Nijmegen ‘Planologie met specialisatie Toerisme en Recreatie’. Daarnaast ‘Beleidswetenschappen met als specialisatie Economie’. Hij woont al lang in Tilburg. Hij doceert toerisme op een HBO-instelling in Breda. “Op dit moment heb ik het vanwege mijn werk erg druk, maar ik heb mezelf twee dagen vrij gegeven voor het vrijwilligerswerk in de natuur. Ik heb echt leuk werk, zeker met de jonge afstudeerders.”

Je dacht: als hobby ga ik als vrijwilliger werken in de natuur?

Ja, ik ben blij dat ik niet voor het Limburgs Landschap of het Staatsbosbeheer werk. Ik kan als hobbyist meer in natuurgebieden bezig zijn en hoeft niet zoveel achter de computer te zitten. Ik houd al lang veel van de natuur. Als achtjarige ging ik al bloemen en planten inventariseren. Ik noteerde van alles in een opschriftboekje.

Hoe kwam je bij de VNeL en het IVN?

In ‘89/‘90 begon ik bij de VNeL. Al eerder deed ik onderzoek in Kaldenbroek en het Schuitwater. Mijn ouders wonen in Broekhuizen en vanuit Nijmegen, waar ik studeerde, ging ik elk weekend naar huis. In ‘86/’87 maakte ik al rapportjes.

In een opschriftboekje tekende ik de kaartjes erbij. Je had toen natuurlijk nog geen waarneming.nl. De eerste acht tot tien jaar keek ik vooral naar planten, maar daarna inventariseerde ik ook dagvlinders. De laatste tien jaar ook insecten in het algemeen en paddenstoelen.

Je ging met een flora op pad?

Ja, ik had een boekwerk bij me en keek ook wel online. Nu is het makkelijk met een app. Je wordt er wel lui van. Je leert niet meer te determineren. Op waarneming.nl zie je dan ook de meest gekke en ook wel foute waarnemingen. Ook ik maak fouten. Recent nog met een Bosorchis die achteraf toch een Gevlekte orchis was.

Gelukkig leer ik van de experts op waarneming.nl. Ik werd gewezen op het onderste blad en toen was het duidelijk dat het een atypische gevlekte orchis was. Er staan heel veel waarnemingen van me over Kaldenbroek op waarneming.nl. Het is een open resort. Het gaat over de ontwikkeling van trends.

Waarneming.nl wordt mede gebruikt om de rode lijsten van bedreigde en zeldzame soorten in Nederland samen te stellen. Sommige waarnemingen worden afgeschermd,



Bart Reintjes (59 jaar)

zoals de Klokjesgentiaan en orchideeën en de Kleine tijm.

Mijn eerste boek was de flora van Heukels, ik heb echter vooral veel inspiratie gehaald uit de 'Flora', wilde planten en hun relatie. Uitgegeven door onder andere het IVN*. Het zijn vijf delen en het bevat naast planten en dieren in hun biotoop ook landschappen. Het zijn grote boeken.

*De Nederlandse Oecologische Flora met als ondertitel – Wilde planten en hun relaties door Weeda en anderen.

Je belangstelling werd dus steeds breder?

Ja, ik vind het boeiend om bepaalde gebieden jarenlang te monitoren en dan te kijken naar wat er verandert.

Je houdt van echt natuuronderzoek?

Ja, het is interessant om soorten te inventariseren en dan te zien wat er in de loop van de jaren verandert door droogte, beheer, opwarming, etc. Je ziet de zuidelijke soorten, zoals bijvoorbeeld de Koninginnenpage, het eerst in Limburg. Met name aan de aanwezigheid van insecten, zoals de Wespenspin, kun je de opwarming goed zien.

Ben je altijd bezig geweest in een heel klein gebiedje?

Vanuit mijn studie en ook vanuit mijn werk als docent/coördinator derdejaars met het vak 'gebiedsontwikkeling' ben ik wel de hele wereld rondgereisd!

Van de hele wereld over voor je werk naar vrijwilligerswerk in kleine natuurterreintjes in onze regio.

Bestaat er eigenlijk zoiets als ecotoerisme?

Ecotoerisme is wel een van de vakken die ik geef, maar ecotoerisme is niet per se duurzaam. Je hebt drie dingen bij toerisme: verblijf, vermaak en vervoer. Bij een verre ecologische reis is de vliegreis er naar toe sowieso niet milieuvriendelijk. Als we de CO₂-uitstoot bij een gemiddelde vakantie van een Nederlander op 100 zetten, dan staat de fiets op 20 tot 30, de trein op 60, de auto op 80 tot 90, het vliegtuig in Europa op 150, langeafstandsvluchten op 200 tot 300.

Een cruisereis is zeer vervuilend, die staat op 450! Cruiseschepen mogen vaak niet meer in de havens komen. Ze gebruiken zware stookolie daarbij lozen ze (vroeger) ook afval op zee. Bovendien zijn ze er op gericht om mensen aan boord te vermaken en te laten eten, dus de plaatsen die ze bezoeken verdienen er weinig aan.

Venetië eist tegenwoordig dat er ook een overnachting is in de stad. Ze willen van dat soort toerisme af.

Nog even over die Flora. Ik vermoed dat je veel boeken hebt.

Ja ik heb een redelijk gevulde boekenkast. Ook verspreidingsatlassen en 'rode lijst'-boeken. Ik heb helaas weinig tijd om te schrijven. Ik schrijf wel af en toe voor de Kweker, bijvoorbeeld laatst over de bevers en de Schotse Hooglanders. Het probleem van Staatsbosbeheer is dat ze niet een eigen kudde hebben en dus afhankelijk zijn van (hobby-)boeren die hun dieren daar neer willen zetten. Nu staan er gelukkig weer Exmoorpony's.

De invloed van de runderen was al na een paar jaar te zien. Er was niets meer over van de vuilboom die een be-

langrijke nectarplant is voor veel insecten zoals voor het Groentje, de Bruine en de Gewone eikenpage en de Citroenvlinder. De Lijsterbessen verdwenen ook en die zijn weer belangrijk voor de vogels in de winter.

En wat betekent de VNeL voor jou?

Ik ben medecoördinator van de VNeL. Nu samen met Ton Wismans, eerder met Wiel van der Linden en nog eerder met John Sino. Het is heel prettig om met z'n tweeën de VNeL-groep te coördineren.

De praktische zaken zoals gereedschappen, koffie en thee kan ik niet vanuit Tilburg verzorgen. En we hebben veel materiaal. Het werken in de natuur en de contacten met het Limburgse Landschap en Staatsbosbeheer vind ik leuk. De geschiedenis van de VNeL en de verhalen van de vrijwilligers staan trouwens mooi in het fotoboek ter ere van het 25-jarig bestaan.

Het is bij de VNeL geen verplichting om elke keer te komen. De groep breidt zich wel uit. Af en toe zijn er speciale werkdagen zoals de Nationale Natuurwerkdag die we samen organiseren met Staatsbosbeheer om bijvoorbeeld de Amerikaanse vogelpest te verwijderen, maar meestal werken we in kwetsbare en moeilijk te beheren gebiedjes in Kaldenbroek en het Schuitwaterreservaat.

Hier is maatwerk vereist. Iets dat de VNeL-werkgroep kan leveren. Verder gaat het erom om de natuurgebiedjes te blijven onderhouden. Dat is nooit klaar. Er is steeds opnieuw kans op verruiging, verdroging en stikstofdepositie, waardoor Pijpenstootje en Berken het gebied overne-



men. Maaien en afvoeren is te ingewikkeld in Kaldenbroek. Er wordt wel steenmeel en kalk gestrooid.

In Kaldenbroek zijn in de hooilanden tientallen soorten uit de Rode lijst van Nederland aanwezig. De veenachtige laagten in de graslanden zijn mesotroof (weinig voedselrijk). Het is een plas- en drasgebied met rietontwikkeling met als gevolg de kleine Karekiet en Rietzanger.

Het is noodzakelijk om de opslag van Wilg, Els en Berk in deze natte hooilanden te verwijderen zodat de maaimachines kunnen hooien. Ook om er de Amerikaanse vogelkers en de Amerikaanse eik uit te halen om de Hazelaar en de Winterlinde een kans te geven.

In Kaldenbroek hebben we het afgelopen jaar aan de rand van het elzenbroekbos de tenen op de elzenstobben van ruim een meter dik afgezet.

Bestaan er eigenlijk georganiseerde natuurreizen in Nederland of Europa?

Je had bij de KNNV en het Natuurhistorisch Genootschap natuurwerkkampen en bij het IVN werden er ook wel werkkampen voor jongeren georganiseerd.

Ik bedoel reizen die commercieel worden aangeboden.

Vroeger had je de SNP, de Stichting Natuur Projecten, die echte natuurreizen in Nederland organiseerde. Bijvoorbeeld naar de Wadden. Tegenwoordig is het echter een grote internationale touroperator die ook werkkampen in het buitenland aanbiedt.

Onze studenten doen dat ook. Het is zogenaamd vrijwilligerswerk. Maar er wordt ook wel misbruik van gemaakt. Het gaat soms ten koste van het werk en daarmee de verdiensten van lokale werknemers.

We moeten afsluiten want Bart heeft nog veel te doen. Hij moet nog nachtvlinders “er bestaan 2400 soorten in Nederland”, uit de koelkast loslaten. Hij heeft ze nu bijna allemaal gefotografeerd. Hij vertelt nog even over zijn vrouw. Ze kennen elkaar van de SNP.

Ze zijn allebei natuurmensen. Als ze ergens lopen, staan ze om de haverklap stil. Zij is vooral van de vogels. Hun kinderen weten wel veel van de natuur, maar zijn er niet specifiek mee bezig. De oudste dochter studeerde aardwetenschappen in Utrecht en de jongste dochter gaat straks naar de pabo.



Late zomer, late vlinders



Excursie
de Zuringspeel
Zondag, 28 augustus
Meer informatie staat op onze website



AUTEUR PIET SEGEREN

De eerste vlinders vroeg in het voorjaar zijn exemplaren die als volwassen vlinder overwinterd hebben. Na een vliegperiode in de zomer of herfst gaan ze in rust om bij de eerste warmte opnieuw tevoorschijn te komen. Wat later in de lente komen ook soorten tevoorschijn die als pop overwinterden. Doorgaans zijn er in ons land maar relatief weinig vlinders in de vroege lente.

Bij soorten met meerdere generaties bouwen de populaties zich op in de loop van het jaar: vanaf enkele overwinteraars wordt elke volgende generatie talrijker dan de vorige. In de (na)zomer ligt het totaal aantal vlinders bij ons 2-10x hoger dan in de lente. Het vlinderseizoen start in de lente normaal dus heel bescheiden.

Als gevolg van het zachte voorjaar was de piek voor de meeste soorten vlinders dit jaar enkele weken vroeger dan andere jaren. De lengte van het vliegseizoen van onze vlinders is bij een warm voorjaar een stukje langer dan in andere jaren. Het aanhoudende warme weer leidt er ook toe dat sommige soorten zich aan een extra generatie nakomelingen wagen.

De Kleine ijsvogelvlinder heeft doorgaans één generatie per jaar, maar dit jaar kunnen we een tweede generatie verwachten. Van soorten als Boswitje, Landkaartje en Argusvlinder, die in normale jaren reeds 2 generaties hebben, is er soms zelfs een derde generatie mogelijk. Of dat voor de vlinders een goede zaak is of niet, zal nog moeten blijken. We gaan de situatie bekijken in de Zuringspeel.

De Zuringspeel was oorspronkelijk een vennengebied. Op de voormalige stortplaats Zuringspeel is tegenwoordig een uitzichtpunt. Het uitzichtpunt is het hoogst toegankelijke punt van noordelijk Limburg en biedt een weids panorama over de omgeving.

De Vlier

AUTEUR TJEU LEENEN FOTO'S MIEP PHILIPSEN

Sambucus Nigra

De Vlier dankt zijn naam aan de bladeren, die geveerd zijn. Vlieder of vlieder zijn oude woorden voor veer. Sambuca was de naam van een soort Romeinse harp, mogelijk gemaakt van vlierenhout.

De Vlier behoort tot de familie van de kamperfoelieachtigen. De takken groeien recht omhoog. Dat is vooral goed te zien bij een stronk waaruit jonge scheuten opschieten. De jonge takken bevatten een sponsachtig merg. De plant heeft vijftallige bloempjes die in vlakke, grote tuilen staan. Ze krijgen rode, later zwarte, bessen. Bij zijn soortgenoot de trosvlier blijven ze rood.

Als stikstofminnende plant zoekt hij de nabijheid van mensen, want die zorgen met hun afval dat de grond stikstof bevat. Hij komt (dus?) overal in Nederland voor. Hij zoekt dan wel naar een lichtere plaats. Omdat de schors veel water kan opnemen, komen er nogal wat mossen op het hout voor.

De mensen maken al duizenden jaren gebruik van de vlier. In Zwitserse paalwoningen vond men concentraties vlierbespitten, wat erop wijst dat men de bessen verzamelde. Het is de boom waarvan alles kon worden gebruikt: wortel, schors, bladeren, bloemen en vruchten. Van de uitgeholde takken maakten jongens hun knalbusen.

Culinair

Van oudsher is de bloesem gebruikt om azijn of wijn te aromatiseren. De bloemen, in pannenkoekendeeg gedompeld en daarna gefrituurd, vormen lekkere knabbeltjes. Een aftreksel van de bladeren houdt vliegen weg uit de keuken, zoals Plinius al vermeldt.

Kruid- en geneeskunde

In de moderne kruidengeneeskunde wordt de verse schors wel als urinedrijvend middel gebruikt en het ingedikte sap van de vruchten bij zenuwpijnen, vooral aan het gezicht en bij ischias. De bloesem, Floris Sambuci, vindt toepassing als zweetdrijvend middel bij griep, verkoudheid, hoest en astma.

Bij de oude Grieken was de struik minder bekend, maar de Romeinen hadden hem wel in hun kruidenapothek. Een afkooksel van bladeren of wortels was slecht voor de maag, want het veroorzaakte diarree. De bladeren in olie en zout geweekt, lieten gal en slijm verdwijnen en een aftreksel van de wortel in wijn ontspande de darmen. De jonge scheuten, vermengd met niervet gaven verlichting bij jicht. Verder werden de bessen gebruikt om het haar te verven.

Hildegard von Bingen, (1098-1179) kende de vlier als geneeskruid weinig waarde toe; men kon er geelzucht mee



verdrijven als men geregeld een stoombad nam met vlierbladeren. Dodoens (1517-1585) heeft het er vooral over dat bladeren, als moes gegeten, laxerend werken. De gedroogde zaadjes uit de bessen werken zelfs zo goed dat ze degenen die seer vet zijn ende gheerne magherder waren helpen, als ze over lange tijd in wijn getrokken zijn en 's morgens gedronken worden. In de 19e eeuw wordt het gebruik, zoals van vroeger bekend, gedetailleerder beschreven.

Mystiek en volksgebruik

In het Engels is de naam Hollow tree in omloop en in het Duits heet hij Holunder. Dit betekent dat hij holle boom heette, maar er zijn meerdere verhalen bekend over de Vlier en Vrouw Holle. Zij is Bertha en Freya, godin van vruchtbaarheid en leven, maar ook van de dood. In de oudheid was februari de maand van de vrouw, gewijd aan Bertha. De vrouwen hielden dan feest met dans en gebruikten vliertakken om de mannen op afstand te houden. In de Christelijke tijd kwam hier Maria Lichtmis, 2 februari, voorin de plaats.

Wie onder een Vlier sliep werd door Vrouw Holle beschermd tegen ongedierte. Hij bood /biedt ook andere vormen van bescherming. Op veel plaatsen was het de gewoonte om vliertakken in een akker te steken om mollen te bestrijden. Mollen schijnen inderdaad niet tegen de geur van de vlier te kunnen.

De Vlier werd nooit door de bliksem getroffen en bood dus bescherming tegen alle kwaad als men de struiken rondom het huis had staan. Op ieder erf was wel een vlier aangeplant. Hieronder werden het knipsel van nagels en de uitgevallen tanden van het kindergebit begraven. Zo werden ze onbruikbaar om er toverij mee uit te voeren.

Maar de Vlier wordt ook in verband gebracht met de dood. Volgens Tacitus werd vlierenhout gebruikt bij het begraven van de doden en de voerman van de lijkkar had een vliertak in plaats van de zweep. Men zegt ook dat Judas zich verhangen zou hebben aan een vlierstruik. Daarom is hij de waardplant van het Judasoor, een zwam. Als boom van de dood werd hij in veel streken, met name in Friesland, op graven aangeplant.

[Sterk ingekorte en bewerkte versie van de Sambucus Nigra uit Tjeu Leenens nog te verschijnen uitgebreide tweede versie van het boek: Planten met een verhaal]



Sloutjesdagen 2022!

AUTEUR MARIANNE KALKHUIS, HAARLEM FOTO'S CORA OOSTENDORP & MARIANNE KALKHUIS

10, 11 en 12 Juni 2022 vonden voor de 8e keer de landelijke Sloutjesdagen plaats, georganiseerd door alle IVN-afdelingen op 100 plekken door heel Nederland. Een dag voor jong en oud om te genieten van de activiteiten langs de waterkant. Kinderen en hun ouders en/of grootouders gaan dan met behulp van schepnet en waterbak op onderzoek uit naar het leven in plas, poel of sloot.

Zo ook de afdeling de Maasdorpen op zondag 12 juni. Zij gebruiken jaarlijks de prachtige en zeer geschikte locatie Natuur en informatiecentrum Aan de Drift, Lorbaan 9A in America.

Een schitterende plas water, omringd door een prachtige omgeving met een daarnaast gelegen restaurant voor een hapje en een drankje, gerund door uiterst vriendelijke mensen.

Vier jaar geleden werd ik gevraagd om een keer te komen kijken bij dit evenement en sindsdien pas ik mijn agenda aan om telkens als vrijwilliger hierbij aanwezig te kunnen zijn.

Om 9.00 uur stap ik dan in mijn auto en verlaat de drukte van de Randstad om vervolgens rond 11.00 uur in alle rust op de Lorbaan te arriveren. Daar beginnen dan de voorbereidende werkzaamheden. Samen met de vaste IVN-gidsen brengen we alles in gereedheid. We lossen de auto en de aanhanger, stallen schepnetten en waterbakken uit, bevoorraden de kraam met allerlei informatiemateriaal, microscopen, loeppotjes en zoekkaarten. Rond 12.00 uur ligt alles klaar voor de eerste naderende bezoektjes.

Dit jaar is het schitterend weer. Het evenement is duidelijk in trek want al vóór 12.00 uur staan de eerste jonge onderzoekers en wetenschappers in spé al aan de waterkant, gewapend met zelf meegebrachte schepnetten en emmers. Gedurende de dag wordt het drukker en drukker. Op een gegeven moment is het zo druk dat er gewacht moet worden op een vrijkomend schepnet om aan de slag te gaan. Vol enthousiasme en met veel interesse halen ze van alles uit het water, kijken en determineren. De mooiste trofeeën belanden in een naast de kraam geplaatst, met slootwater gevuld smal aquarium. Zo blijven de Bootsmannetjes, Geelgerande watertorren, bloedzuigers, schaatsenrijders, kikkervisjes, libellenlarven en salamanderlarven zichtbaar voor alle geïnteresseerde bezoekers. Groot en klein, jong en oud kunnen ze nu goed bewonderen. Vooral de kikkers die in hun tijdelijke bassin trots hun schoolslag laten zien aan de omstanders, krijgen veel aandacht. Cora, Paul, René en Dick geven met grenzeloos enthousiasme uitleg en antwoord op iedere vraag.

Na afloop en na het inleveren van het schepnet en de waterbak, krijgt ieder kind een op naam uitgeschreven diploma als herinnering aan deze op speelse wijze uitgevoerde, leerzame dag. Vol trots heb ik deze dag ruim 40 diploma's mogen uitschrijven en uitreiken. Niet alleen kinderen en hun ouders en/of grootouders hebben enorm van deze dag genoten. Ik kan vaststellen dat het ook voor vrijwilligers zeker aan te bevelen is een keer zo'n dag mee te draaien.

Tot volgend jaar!

FOTO CORA OOSTENDORP





Het team

foto Marianne Kalkhuis



foto Marianne Kalkhuis



Staafwants - foto Cora Oostendorp



foto's kikkers
Marianne Kalkhuis

IVN De Maasdorpen



foto Cora Oostendorp

De oehoe

AUTEUR & FOTO'S PETER VAN NIES

(Bubo bubo)

De Oehoe is de grootste van alle Europese uilen. Met een lengte van ongeveer 70 cm en een vleugelspanwijdte van meer dan 170 cm is het een imposante verschijning. Zoals bij de meeste uilen en roofvogels het geval is, is het wijfje iets groter dan het mannetje. Wat het meeste opvalt zijn de fel-oranjerode ogen (*postzegel Polen*) boven zijn haak-snavel en zijn zeer lange, beweegbare oorpluimen die bij verstoring of opwinding rechtop worden gezet.

Die ogen kunnen trouwens niet in de oogkassen draaien, daarom moet hij zijn kop meedraaien als hij een bewegend voorwerp wil volgen, een draaiing tot wel 270° behoort tot de mogelijkheden. Zijn verenpak is overwegend geel- tot roestbruin met donkerbruine en zwarte vlekken en strepen; de rug wat donkerder dan de buik (*foto*).



De poten zijn volledig bevederd en bezitten een viertal vlijmscherpe klauwen. De buitenste teen is een zogenaamde keerteen: hij kan zowel naar voren als naar achteren bewogen worden. Jonge oehoes zien er ongeveer hetzelfde uit als de volwassen dieren, maar hun kopje toont wat wolliger terwijl hun oorpluimen nog niet zo uitgesproken lang zijn (*postzegel Luxemburg*).

Overdag zul je oehoes niet vaak tegenkomen omdat ze dan roesten. Ondanks hun grootte vallen ze dan nauwelijks op. Wordt hij ontdekt en in het nauw gebracht, dan neemt hij een dreighouding aan door het lichaam voorover te buigen, de vleugels te spreiden en zich zo groot mogelijk te maken.



Hij blaast en sist en spert zijn ogen wijd open de oren plat op zijn kop, beweegt zijn lichaam heen en weer en laat zijn veren sidderen. Ook jonge oehoes kennen dit trucje al en weten zo zelfs roofdieren te verjagen.

Waar voelt hij zich thuis

We kunnen oehoes in vrijwel geheel Europa aantreffen met uitzondering van IJsland, het westen van Frankrijk, het noorden van Scandinavië en de eilanden in de Middellandse Zee. In Nederland was hij zo zeldzaam, dat de vondst van een dood exemplaar in Limburg (eind negentiende eeuw!) het vermelden waard bleek te zijn, en tot in de tachtiger jaren van de vorige eeuw werd hij nog beschouwd als zeldzame dwaalgast.



Blazen en sissen

Nu is dat anders: er zouden al ruim veertig broedparen (Sovon 2020) in ons land voorkomen, onder andere in de ENCI-groeve in Maastricht en de kalksteengroeve in Winterswijk. Hij heeft een zeer groot territorium nodig van minimaal enkele tientallen vierkante kilometers, met een voorkeur voor uitgestrekte bosgebieden met voldoende open terrein ertussen en rotsachtige streken. De enige voorwaarden die hij stelt, zijn, dat er voldoende voedsel te vinden is en een geschikte plaats om te nestelen.

Hij heeft een gevarieerd menu

Als voedsel dienen allerlei soorten zoogdieren en vogels, en soms ook insecten, die hij vooral tijdens de schemering en de nachtelijke uren weet te verschalken; zijn uitstekende zicht en gehoor stellen hem in staat om zelfs in volslagen duisternis prooien op te sporen. Door de zachte veren en de 'baarden' langs de randen van de vleugelveeren, is hij in staat om vrijwel geruisloos te vliegen: wel zo handig als je al vliegend een prooi wil vangen.

Op zijn menu staan bijvoorbeeld egels die hij dwars door de stekels heen met zijn scherpe klauwen doodt. De spier die ervoor zorgt dat de egel zich oprolt, trekt hij met zijn sterke snavel kapot. Wat overblijft is het lege vel met de stekels. Daarnaast eet hij muizen en ratten, hazen, konijnen en eekhoorns, kraaiachtigen, duiven en zelfs andere uilen en roofvogels.

In de maag worden de onverteerbare delen tot een prop samengeperst, die hij vervolgens uitbraakt. Door een analyse van deze uilenballen kan men vaststellen welke diersoorten er in een bepaald gebied voorkomen en in welke hoeveelheden.

Een geschikte nestplaats voor nageslacht

Deze kan zeer verschillend van aard zijn. In rotsachtige omgevingen zoals de kalksteengroeve van Winterswijk en de Sint Pietersberg in Maastricht, gebruikt hij een holte in de steile wand. Het maakt hem niet zoveel uit of dat een natuurlijke holte is of dat die door menselijk toedoen tot stand is gekomen. In bosachtige streken worden ook wel oude roofvogel- of reigernesten gebruikt en er wordt hier en daar zelfs op de grond of tussen boomwortels genesteld. Als er eenmaal een geschikte plaats is gevonden, wordt deze vaak jarenlang achter elkaar door het paartje gebruikt. Het nest stelt trouwens maar weinig voor: hooguit wat veren en/of haren van slachtoffers.

Het voortplantingsseizoen begint al in de winter als het mannetje van zijn aanwezigheid laat blijken door nachtenlang zijn "oehoe"-roep te laten horen, die door het wijfje wordt beantwoord. Eind februari, begin maart worden er twee of drie, soms ook vier nagenoeg ronde, witte eieren gelegd die door het wijfje in ongeveer vijf weken tijd worden uitgebroed. Omdat ze al vanaf het eerste ei broedt, komen de eieren niet gelijktijdig uit en bestaat er nogal een verschil in grootte tussen de jongen. Gedurende de broedperiode wordt ze door het mannetje van voedsel voorzien. Hij 'overhandigt' dat op enkele vaste plaatsen niet ver van het nest.

De pas uitgekomen kuikens hebben een donskleed dat vrij snel - binnen enkele weken - vervangen wordt door een donzen 'tussenkleed', waardoor ze er nogal wollig uit komen te zien (foto).



"Wollige" Oehoe's

Na ongeveer een maand wordt dit 'tussenkleed' gaandeweg vervangen door een echt verenpak waardoor ze er al behoorlijk 'uilig' uit gaan zien. Zolang de kuikens nog klein zijn, worden ze door het wijfje verzorgd en beschermd tegen regen en zon, terwijl het mannetje voor voedsel zorgt.



Als ze een week of vier zijn, verlaten ze vaak al het nest maar blijven er wél bij in de buurt; na gemiddeld tien weken zijn ze in staat om te vliegen. Jonge oehoes kunnen het kenmerkende oehoe-geluid nog niet maken, in plaats daarvan laten ze na het uitvliegen een gesis horen. Zodra ze zelfstandig voor hun voedsel kunnen zorgen verlaten ze het ouderlijk territorium. In gevangenschap kunnen oehoes stokoud worden maar in de vrije natuur is dat anders: tijdens hun eerste levensjaar sterft gemiddeld 70% en nog eens 20% alvorens ze op circa driejarige leeftijd geslachtsrijp zijn.

De actuele situatie

Vroeger werden oehoes sterk vervolgd vanwege de vermeende schade die ze toebrachten aan jachtwild. Daardoor is hij overal in Europa zeldzaam geworden, met in Duitsland een dieptepunt van circa 50 broedparen in de dertiger jaren van de vorige eeuw. Sinds de zestiger en zeventiger jaren gaat het, dankzij allerlei beschermingsmaatregelen, weer wat beter met hem.

In Duitsland is de stand, mede door herintroductiemaatregelen, inmiddels weer op een zodanig peil terechtgekomen (ruim 2000 broedparen) dat zich vanaf eind tachtiger jaren in de aangrenzende Nederlandse gebieden steeds meer broedparen hebben kunnen vestigen. Volgens Sovon zouden dat er nu in ons land al 46 zijn en de trend is stijgende; een mooie ontwikkeling! (<https://stats.sovon.nl/stats/soort/7440>)



Vacatures

IVN de Maasdorpen is een bloeiende, actieve vereniging. Om onze werkzaamheden ook in de toekomst te kunnen blijven uitvoeren, zijn wij op zoek naar een penningmeester, een secretaris en een lid van de communicatie commissie.

Ben je enthousiast?

Neem contact op met ons via:
ivndemaasdorpen@gmail.com

Bezoek aan de Ooijpolder

AUTEUR THEO VAN DER LEER

Verslag van de Plantenwerkgroep



Ooijpolder Foto Theo van der Leer

Kleur bekennen

De natuur is vol kleur. Kleuren zijn belangrijk in de natuur. Ze zijn nuttig voor als schutkleur, zodat dieren en planten niet opvallen, maar ook juist om te waarschuwen en verwarring te zaaien. Of om een vijand af te schrikken, maar ook om een partner te vinden. Kleurige bloemen trekken insecten aan om voor de bestuiving te zorgen.

Ik zie Madeliefjes met witte kroonblaadjes en een geel hartje. Ik zie hele velden met de okergele Boterbloem. Ik zie Duizendblad waarvan het scherm bezet is met duizenden witte bloempjes. Ik zie Hondсроos met roze bloemen en een geel hartje. Ik zie Rode klaver ...

Het zijn de eerste indrukken op mijn netvlies als we de Ooijpolder in lopen. Het was een broeierige dag toen de plantenwerkgroep van IVN-De Maasdorpen half mei een bezoek bracht aan dit natuurgebied. Een natuurgebied in de uiterwaarden van de Waal bij Nijmegen, een onderdeel van de Gelderse Poort. Als we langs de Bisonbaai, een zandafgraving uit de vijftiger jaren en teruggegeven aan de natuur, lopen, staan de Galloway-runderen in het water rustig te herkauwen. De Konikpaarden spelen met hun veulens op de zandige oevers van de rivier. Wat is ons land toch mooi!

Tussen de imposante Ratelpopulieren, waarvan de blaadjes zacht knisperen door een zuchtje wind, vinden we langs het pad grote kransen met ereprijs. Veronica zoals de Latijnse geslachtsnaam luidt. Het kent vele soorten. Na determinatie bleek het de Brede ereprijs te zijn: hemelsblauw. 'Mooier blauw dan dat van de ereprijs is er niet', aldus de vlaamse plantkundige Rembert Dodoens (1517-1585) die het plantje benoemde als "eer ende prijs oft loff" mede vanwege zijn geneeskrachtige eigenschappen.

Harige ratelaar, Rolklaver, we genieten van alles wat we tegenkomen. Na wat naslag in de Heukels Flora van Nederland van Wim ontdekten we de Wilde Reseda. Nooit van gehoord! Okay dan, het is een broertje van de Wouw. Dat zegt je nog niets?

Laat me het je uitleggen. Het geslacht Reseda bevat gele en rode kleurstoffen. De gele verfstof van de Wouw is eeuwenlang gebruikt om stoffen als linnen te kleuren. Daartoe werd de wouw ook geteeld.

De plaats Wouwse Plantage in West-Brabant zou er naar vernoemd zijn. De opkomst van industrieel gemaakte verfstoffen heeft deze oude vorm van menselijk vernuft helaas doen verdwijnen.



Wilde reseda Foto Theo van der Leer

Nog zo eentje, onbekend voor mij Wede (*Isatis tinctoria*). Ik mag niet zeggen dat de plant een exoot is, maar hij is niet van hier. Op natuurlijke wijze komen de zaden vanuit Zwitserland en Zuid-Duitsland mee met de rivier en zetten zich af op de oevers van de Rijn en de Waal. De plant is zeldzaam.



Wede Foto Miep Philipsen

Weliswaar is de kleur van de bloemen van deze plant nou niet echt spectaculair. Het gaat echter hier ook om de achtergrond. De waarde van planten en bloemen in de geschiedenis.

Het Tinctoria in de Latijnse naam geeft het al aan. Ook uit deze plant werd kleurstof gewonnen. Pastel ook wel wedeblauw genoemd en werd tot in de zestiende eeuw gebruikt om wol blauw te verven. De plant werd daarvoor in

Hommeles

AUTEUR & FOTO MARLO GODDING

Hommeles, klinkt bijna hetzelfde als Hommels toch? De Ezelsoren in de tuin waren na een hevige regenbui wat "platgeslagen" door het gewicht van het water. Met een bamboestokje wilde ik ze weer een beetje rechtop zetten, ze staan namelijk achter een puppyproof tuinhek :)

Ik dacht nog, daar ligt een hoopje vergane Ezelsoren..... en ik poerde erin met het stokje. Hommeles, dat was het, opeens zoemde het bergje boos en voor ik het wist rende ik met enige spoed naar de deur. Even veilig van achter de hor kijken of ik werd achtervolgd. Nee, er gebeurde niets!

Bleek er een Hommelvolkje een nest te hebben gebouwd op de grond tussen de Ezelsoren. De imker vertelde dat Hommels beschermd zijn, dus ze wonen deze zomer bij ons in de tuin. Gelukkig staan er veel bijenplanten dus komen ze niets te kort. Hommels zijn geen actieve stekers, ze zoemen lustig rond en steken alleen als je een bedreiging voor ze vormt.

Hommels zijn bijen, dikke bijen met heel erg veel haar, de hommelskolonie wordt ook wel een staat genoemd. De naam Hommel (*Bombus*) komt van het Nederduitse woord Hummel, wat letterlijk vertaald zoemer betekent. En zoe-men kunnen ze, je hoort ze heel goed voorbij vliegen!



Avondkoekoeksbloem Foto Theo van der Leer

stukken gesneden en men liet het in kuipen verrotten. Er ontstond een smurrie, genaamd pastel. Men draaide er balletjes van die werden gedroogd.

Eenmaal weer opgelost in water ontstond er na twee dagen een geelgroene vloeistof. Het textiel werd er enkele seconden in ondergedompeld en daarna te drogen gehangen. De aangehechte kleurstof veranderde door de inwerking van zuurstof in pastelblauw. Het was kleurecht en kon nadien niet meer uit de stof gespoeld worden.

Behalve de heel felle en duidelijke kleuren van zoals gezegd van de ereprijs, vinden we op onze tocht ook bloemen die qua kleur bescheidener zijn. Zoals de Wolfsmelk, vaal geel, en de vaal witte Koekoeksbloem. Die doen dan weer denken aan de couleur Isabelle. Couleur Isabelle? Isabella kleur?

Nou het zit zo. In de tachtigjarige oorlog was Isabella Clara Eugenia dochter van de Spaanse koning Filips II aartshertogin. Ze was strijdvaardig. Toen de Spanjaarden Oostende belegerden, voelde Isabella zich solidair met de soldaten. Ze sprak de troepen moed in. Ze beloofde dat zolang het beleg duurde "niet van hemd" te wisselen. Het beleg duurde echter veel langer dan voorzien en het hemd was "vergeeld" toen de stad zich had overgegeven. Kortom Couleur Isabelle is de kleur van een vieze onderbroek.

Terwijl donkere onweerswolken samenpakken sluiten wij onze fantastische wandeling af met een heerlijke lunch op het terras van restaurant Oortjeshikken. Net op tijd. Het onweer barst los, en de hemel kleurt inktzwart!



Oortjeshikken

Bij het veer

AUTEUR CORA OOSTENDORP FOTO VINCENT ROELOFS

Laatst stond ik 's ochtends bij het veer van Grubbenvorst naar Velden.

De boot was vlak voor mijn neus weggevaren en ik wachtte tot hij terugkwam. In de verte zag ik langs de oever in het water een klein zwart puntje dat dichterbij kwam. "He, daar zwemt een diertje", zei ik tegen mijn kleinzoon, die naast mij stond. Hij zag het ook. Denkend dat ik het hele dier zag, dacht ik eerst aan een muis.

Met hoog water had ik die wel vaker in de Maas zien zwemmen. Snel kwam de donkere vlek dichterbij en werd groter. We bleven denken dat we het hele dier zagen en vermoedden vervolgens dat het een rat was, toen opperden we dat het een beverrat zou zijn, gezien de grootte.

Opeens zagen we dat de donkere vlek niet het hele dier was maar alleen zijn kop. Achter die kop kwam een groot donker lijf een beetje uit het water. Toen schoof de veerboot tussen ons en het dier. Aan boord liepen we snel naar

de zijkant in de hoop nog iets van hem te zien. En ja! Daar zwom hij naast de boot, ook op weg naar de andere oever. Het was een bever.

Af en toe dook hij met zijn kop onder water en vervolgens golfde zijn grote lijf daar achteraan met als laatste zijn grote platte staart. En dan kwam zijn kop weer boven water. Ik zag zijn kleine zwarte kraaloojjes en een kort moment keken we elkaar intens aan.

Toen verdween hij langzaam in de diepte en zagen we hem niet meer. De veerman vertelde dat hij steeds vaker bevers in de Maas ziet zwemmen.



Herbarium

AUTEUR CORA OOSTENDORP

Sommigen herinneren zich het misschien nog: zelf een herbarium maken. Maar wat is ook al weer een herbarium? Het woord herbarium is afkomstig van het Latijnse woord Herba dat kruid betekent. Een herbarium is een verzameling gedroogde kruiden. Maar ook bladeren, bloeiwijzen en takken van struiken en bomen horen er in thuis. Foto 2

De eerste herbaria

Vroeger gaf iedere streek zijn eigen namen aan planten. Hierdoor kon het voorkomen dat dezelfde plant meerdere namen had. Rond 1735 leefde in Zweden een arts die veel van planten wist, Carl Linnaeus. Hij stelde een systeem op waardoor planten gemakkelijk van elkaar onderscheiden konden worden en gaf iedere plantensoort één wetenschappelijke, Latijnse naam. Die plant werd dan gedroogd, opgeplakt en de naam werd erbij geschreven. Een verzameling gedroogde, opgeplakte planten, met naam en vindplaats noemt men een herbarium. Vanaf de 18e eeuw werd het mode om een herbarium aan te leggen.

Een instituut waar veel herbaria bij elkaar liggen, noemt men ook herbarium. In 1829 werd het Rijksherbarium opgericht in Brussel. In 1830 zijn de herbariumcollecties hiervan naar Leiden verhuisd. Na de Tweede Wereldoorlog groeide dit uit tot het grootste herbarium van Nederland met meer dan vier miljoen gedroogde planten.

In 1999 is het Rijksherbarium opgegaan in het Nationaal Herbarium Nederland. In 2013 werd het Rijksherbarium samengevoegd met het Zoölogisch Museum Amsterdam tot het Naturalis Biodiversity Center. Hierin bevinden zich meer dan 5 miljoen gedroogde planten. Per jaar komen er ongeveer 35.000 exemplaren bij.

Al deze gedroogde planten worden intensief gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek. Tussen 2011 en 2015 zijn al deze planten gedigitaliseerd en opgeslagen in een database. Onderzoek is nu ook op afstand beter mogelijk. Men krijgt zo meer kennis over de vorm en de bouw van de planten en hoe ze met elkaar verwant zijn. Dit is weer belangrijk voor de land- en tuinbouw en voor het natuurbeheer. Wereldwijd zijn er momenteel meer dan 1800 officiële herbaria met in totaal meer dan 175 miljoen gedroogde planten.



Gluren bij de buren

Zomeravondwandelingen

4 avonden

25 - 26 - 27 & 28 juli

Landgoed Geijsteren

Diepeling

Maasduinen / Putjesberg

Deurnsche Peel

Meer informatie staat op onze website



Horst aan de Maas is rijk aan verschillende natuurgebieden waar regelmatig door IVN De Maasdorpen excursies worden georganiseerd. Maar net buiten onze gemeentegrenzen kunnen we ook genieten van prachtige stukken natuur. En is het (gras) bij de buren echt groener? Vier avonden op een rij gaan we op bezoek bij onze naaste buren.

Maandagavond starten we in Geijsteren.

Landgoed Geijsteren is een landgoed en natuurgebied van ongeveer 700 ha dat zich ten westen van het dorp Geijsteren bevindt, op de grens van Noord-Brabant en Limburg. Het is een gevarieerd natuurgebied met bos, weide en akkers. Door de bossen van het landgoed slingert de Oostrumse Beek. Deze beek, die ontspringt in de Peel, heeft op zijn weg naar de Maas al meanderend hoge en steile oevers uitgeschuurd door het bos. De bever heeft hier zijn sporen achtergelaten en in de bossen voelen ook dassen en reeën zich thuis.

Dinsdagavond maken we een wandeling rondom de plassen van de Diepeling.

Het ontgrondingsgebied De Diepeling bestaat uit een grote plas water doorsneden door een dam. Deze dam kan door dieren, zoals dassen als migratieroute tussen de oost- en westoever worden gebruikt. In 2023 loopt de ontgrondingsvergunning van de firma Teunissen af en komt er een einde aan een halve eeuw zand- en grondwinning. Als natuurcompensatie ligt er nu een 100 ha groot natuurgebied op zowel het grondgebied van Horst als van Venray.

Woensdagavond struinen we over de Putjesberg, onderdeel van de Maasduinen.

De Maasduinen strekken zich uit van Venlo tot Gennep en liggen ingeklemd tussen de Maas en de Duitse grens. Een van de drie grootgrondbezitters in het Nationaal Park De Maasduinen is de gemeente Bergen, de eigenaar van de Putjesberg. De Maasduinen zijn ontstaan in de laatste ijstijd. Vóór 1900 bestond de begroeiing vooral uit struikhei waarop de schapen liepen. Later ging men deze heidevelden bebossen.

De wandeling gaat door bossen, langs een fraai gelegen ven, het putje en de schaapskooi. Anders dan de naam doet vermoeden gaat de 6 km lange route toch vooral over vlak terrein.

Op donderdagavond sluiten we de zomeravondwandelingen af in de Deurnsche Peel.

Op de grens van Brabant en Limburg ligt de Deurnsche Peel. Het is een prachtig, slechts deels toegankelijk, natuurgebied met een afwisseling van moerassen, veenplassen, heidevelden en bossen. Het gebied is een restant van het voormalige hoogveengebied dat is overgebleven na stopzetting van de grote veenafgavingen. Kenmerken daarvan, zoals de kanalen en wijken met drietandstructuur zijn plaatselijk nog zichtbaar. Er wordt in dit gebied gewerkt aan hoogveenherstel, o.a. met maatregelen om verdroging te voorkomen. Stevig schoeisel en anti-muggenmiddel wordt voor deze avond aanbevolen!



Geijsteren Foto Bea Geurts



Diepeling Foto Bea Geurts



Maasduinen Foto Bea Geurts

Deurnsche Peel Foto Joke Steeghs

Zelf een herbarium maken



AUTEUR CORA OOSTENDORP

Een herbarium is een verzameling gedroogde planten. Het is leuk om zelf een herbarium te maken. Hieronder volgen een aantal tips om een mooi resultaat te krijgen. Als je het goed doet, krijg je een herbarium dat tientallen jaren mooi blijft. Op de foto op de vorige pagina zie je een herbarium uit 1964 dat ik zelf heb gemaakt op de middelbare school.

Welke planten

Je mag zelf kiezen wat voor planten je er erin gaat doen. Je kunt kiezen voor een herbarium met alleen bloeiende kruiden, alleen boombladeren of alleen bloeiende grassen. Gebruik van bomen en struiken alleen de bladeren. Gebruik van kruiden ook de bloemen.

Op pad

Ga niet in je eentje op pad om de planten te zoeken. Ga samen met je ouders, opa/oma of vriendjes/vriendinnetjes. Neem een tasje mee en als het lukt een boek, dan kun je de geplukte planten meteen netjes tussen de bladzijden leggen. Planten of blaadjes zijn dan niet zo gekreukt als je thuis komt. Vroeger gebruikte ook wel trommeltjes om de verzamelde planten in mee te nemen. Neem ook een schaar of een kleine snoeischaar mee om de planten/bladeren netjes af te knippen. Een notitieboekje met pen is handig om allerlei gegevens op te schrijven. Je kunt ook een foto toestel meenemen om het landschap vast te leggen van de plek waar je de plant hebt gevonden. Om de plant op naam te brengen, is het handig om een boekje met afbeeldingen van planten en hun namen mee te nemen en een vergrootglas om details te bekijken.

Verzamelen

Kleine planten verzamel je in z'n geheel. Van grotere planten, knip je bijvoorbeeld een deel af zoals bloemen en bladeren. Schrijf van elke plant wat bijzonderheden op bijvoorbeeld hoe hij ruikt (de geur gaat verloren tijdens het drogen), of er bijen of hommels op zaten en welke planten bij elkaar stonden. Je kunt ook later naar dezelfde plek teruggaan en de zaden van die plant verzamelen en naast de bloemen plakken.

Bloemen blijven het best op kleur als je ze plukt als ze net uit de knop zijn.

Zeldzaam

Verzamel geen planten waar er maar één van staat. Dus alleen als er meer in de buurt staan pluk je ze. Anders pluk je misschien een zeldzame, verboden soort.

Drogen

Vocht opnemend papier is superbelangrijk voor een goed resultaat! Je moet de planten drogen tussen vocht opnemend papier (keukenrol, krantenpapier, papieren zakdoekjes of vloepapier). Het papier met de planten kan je tussen twee plaatjes hout leggen of in een speciale *plantenpers* die je gemakkelijk zelf kunt maken.



Plantenpers - 2 triplex plankjes met ventilatiegaten en een klein spanbandje

Door middel van riemen of schroeven, druk je de papieren met de planten stevig tegen elkaar. Als je geen plantenpers hebt, kun je ook gewoon oude kranten nemen. Stop de blaadjes tussen de oude kranten en leg er daarna een flink gewicht bovenop, bijvoorbeeld een paar stoeptegels of dikke boeken.

Je 'perst' het vocht er niet uit. Het gewicht zorgt er alleen voor dat de planten niet oprullen als ze droger worden. Het vocht opnemend papier wordt vochtig en moet daarom verversen worden, anders gaat alles schimmelen. Gedurende vier dagen moet je het papier elke dag verversen en opnieuw onder druk brengen. Eventueel na een week nóg eens, afhankelijk van de dikte van de plant. Het vochtige papier kun je drogen en weer opnieuw gebruiken.

De totale droogtijd is minimaal twee weken. Sommige planten bevatten veel vocht en die moet je in het begin twee keer per dag verversen. Vooral als ze vochtig waren toen je ze tussen het papier legde. Het drogen moet snel gaan, anders gaan de planten schimmelen en verkleuren.

Bloemen worden soms mooi als je ze met een strijkijzer droogt. Maak het strijkijzer niet te heet want dan wordt alles bruin. Leg de bloemen tussen keukenpapier en zet het strijkijzer op de laagste stand. Strijk de bloemen dan voorzichtig droog.

Als je de planten na een halve dag uit de pers neemt, kun je ze nog een betere vorm geven. Ze zijn dan slap maar nog niet bros. Met een pincet kun je ze dan in een goede stand leggen en vouwen uit de bladeren halen. Leg bijvoorbeeld één blad goed en een ander blad ondersteboven.

Opplakken

Zijn de planten mooi gedroogd, ga ze dan netjes en zo onopvallend mogelijk opplakken op A4-papier. Vroeger plakten men gedroogde planten vast met behulp van strookjes gegomd papier, bijvoorbeeld bruin papieren plakband dat je in strookjes knipt en met water laat plak-

ken (aquareltape). Of je plakt de hele plant vast met een lijmsort die in water oplosbaar is. Gebruik geen cellotape dat wordt vies, glimt en is niet meer los te krijgen. Grote planten kun je doormidden knippen en naast elkaar plakken of knikken. Het is ook leuk om de planten op gekleurd papier te plakken, of in te lijsten. Kijk voor ideeën op Pinterest.



Gedroogde planten

Beschrijven

Plak iedere soort op een apart vel papier en schrijf de naam van de plant, de vindplaats en het jaar waarop je de plant hebt gedroogd erbij. Gebruik de Nederlandse naam van de plant en eventueel de wetenschappelijke (Latijnse) naam. Vermeld ook het landschap waar je de plant vond (weiland, wegberm, bos of bijvoorbeeld slootkant). Je kunt dit op het vel papier zelf doen maar is ook heel mooi als je het op een apart etiket schrijft en dit op het vel plakt. Doe de vellen papier in een map. Het is netjes om de planten volgens een bepaald systeem te rangschikken, bijvoorbeeld per plantenfamilie of per landschap. Je kunt er ook foto's bijplakken van het landschap waarin de plant stond.

Wedstrijd

Vroeger organiseerde Natuur en Jeugd jaarlijks een herbariumwedstrijd. Kinderen van de basisscholen maakten dan een herbarium en deze werden door een jury beoordeeld. De winnaars kregen een leuke prijs. Omdat hiervoor steeds minder belangstelling was, is dit gestopt. Het lijkt ons leuk om toch nog een keer een herbariumwedstrijd te houden voor kinderen van de basisscholen. Mocht je hieraan mee willen doen, stuur dan een mailtje naar ivnde-maasdorpen@gmail.com. Bij voldoende deelnemers krijg je de wedstrijdregels toegestuurd. Je hebt dan tot de herfst de tijd om je herbarium te maken.



Uit de oude



Auteur & foto's Marijke Lukker-Hirs

Net als ik dit leuke Haagse schoolboekje uit 1929, waarschijnlijk van mijn schoonvader, wil beschrijven, zie ik mijn eigen KAT triomfantelijk op het gras liggen met naast zich een jonge lijster, die waarschijnlijk al het nest verlaten had. Ik pak het vogeltje snel op en breng het in veiligheid. De kat krijgt opnieuw een tijdje huisarrest. Ik geef het lijstertje water en gedroogde meelwormen. Het lijkt het te redden, het hipt rond op het gras, pikt in de grond en gaat dan onder een struikje zitten.

In het boekje staan veel leuke verhalen over allerlei kleine en grote vogels en hun wederwaardigheden in de grote stad en de naastgelegen duinen. Allerlei bekende plekken worden genoemd. Ook lees je over de bedreigingen door stadsuitbreidingen en nestjes uithalende kwajongens. Uiteraard wordt ook DE KAT genoemd! In een eeuw verandert niet zoveel. Gelukkig wel de mode om dameschoeden te versieren met gedode vogeltjes. Deze nare mode leidde tot oprichting van de Vogelbescherming Nederland.

De schrijver W. Tolsma was een bevlogen vogelliefhebber en natuurbeschermer.



Bos nader bekeken

AUTEUR CORA OOSTENDORP

In de zomermaanden wandelen mensen graag in het bos om wat koelte op te zoeken. Maar wanneer is iets een bos? Is de lucht voor meer dan de helft **bedekt met bladeren** of dennennaalden van bomen? Dan is het een bos.



Dak van bladeren Foto Cora Oostendorp

Gekapt bos

Vanaf de laatste ijstijd – zo'n tienduizend jaar geleden – tot in de Middeleeuwen was bijna heel Nederland bedekt met loofbos. Daarin stonden soorten als Berk, Eik, Beuk, Wilg, Els en Iep. De Romeinen brachten ook een boomsoort mee vanuit het Middellandse Zee gebied: de Tamme kastanje. Bos werd steeds meer gekapt voor bouw materiaal en brandstof. Het laatste natuurlijke bos (het Beekbergerwoud) is in 1868 gekapt. In het begin van de twintigste eeuw was nog maar 3% bos.

Aangeplant bos

Vanaf 1900 begon men op grotere schaal bos aan te planten. Voor de steenkoolmijnen werden snelgroeiende soorten als productiebos aangeplant. De zaden van **naaldbomen** zoals de Grove den kwamen uit Duitsland.

Deze bossen werden aangelegd waar ze niet voorkwamen,



Naaldbomen Foto Cora Oostendorp

onder andere op voedselarme droge stuifzanden en heidevelden. Later plantte men loofbossen op voedselrijkere grond. Behalve inheemse soorten werden ook bomen uit andere landen gehaald.

De Amerikaanse eik, Corsicaanse den, Oostenrijkse den en

Amerikaanse vogelkers zijn op deze manier geïntroduceerd. Ze groeien snel en doen het goed op voedselarme grond. Tegenwoordig is ruim 11% bos, maar sinds 2013 neemt dit door kap weer af.

Bosklimaat

Wat zorgt voor het typische bosgevoel? In een bos is minder wind, minder zonnewarmte, minder licht, een hogere luchtvochtigheid en een gelijkmatigere temperatuur. Afgelopen bladeren verteren langzaam waardoor er een dikke laag humus op de grond ontstaat. In onze loofbossen kunnen we vier lagen plantengroei onderscheiden: bomen, struiken, kruiden en mossen. Soms zijn er minder lagen. Als bomen erg dicht op elkaar staan, is te weinig licht voor **ondergroei** op de bodem en ontbreken struiken of kruiden.



Geen ondergroei Foto Cora Oostendorp

Bossoorten

Meestal overheerst in onze bossen één boomsoort daarom draagt het bos de naam van deze boomsoort. Dennenbossen bestaan vooral uit Grove dennen. Aangeplant op humusarme, droge zandgronden zoals in het Schuitwater. Douglasspar en Fijnspar worden vaak dicht opeen gezet waardoor donkere bossen ontstaan. Zo'n (productie)bos zie je op de Houthuizerheide. Eikenbossen groeien bijna overal, behalve op stuifzand en veen. In onze omgeving liggen veel Eiken-Berken bossen zoals in het droge deel van 't Ham. Vroeger beheerde men een eikenbos vaak als 'eikenhakhout' omdat eiken goed uitlopen nadat ze gekapt zijn. Beuken winnen vaak de strijd met andere boomsoorten. In de Kasteelse bossen groeien plaatselijk veel Beuken. Op een zeer voedselarme bodem zoals stuifzand of juist op een hele natte bodem zoals laagveen, kan een Beuk niet goed groeien. Hierdoor is de Beuk toch niet de meest voorkomende boomsoort.

Berken zoals de Ruwe berk en de Zachte berk vormen zelden bossen. Je ziet ze vooral in eikenbossen. Berken zijn echte pioniersplanten. Is er ergens bos gekapt of verwoest door storm, dan groeien er spontaan berken en is er even sprake van een berkenbos. Na een aantal jaren nemen andere boomsoorten het over. Op extreme standplaatsen blijft de **Berk** lang dominant zoals in zeer nat en arm hoogveen. Dit type bos kun je zien in Kaldenbroek en Griendsveen. Elzen- en wilgenbossen houden van natte grond. Bijvoorbeeld langs beken en in moerassen, zoals in het Ham en in 't Sohr. Met name wilgen zijn pioniers van het natte **moerasbos**.



Berken Foto Jos van Lin

Vroeger werden wilgen regelmatig gekapt. Het hout werd gebruikt om onder andere manden van te vlechten. Populierbossen van Amerikaanse populier zijn allemaal aangeplant, vaak op klei. Deze boom plant zich bij ons niet voort.



Moerasbos Foto PeterHammer

Ondergroei

Welke struiken en kruiden er onder de bomen groeien, is afhankelijk van het bodemtype en de factoren bodemvochtigheid, dikte, samenstelling van de humuslaag en de hoeveelheid licht. Op de bodem in hele donkere bossen, groeien vrijwel alleen varens, mossen en korstmossen.



Ondergroei met varens Foto Cora Oostendorp



Ondergroei met Nagelkruid Foto Cora Oostendorp

Ook in beukenbossen is het meestal te donker voor andere planten. Alleen Kussentjesmos voelt zich hier thuis. Waar meer licht op de bodem komt, staan struiken als Vlier, Lijsterbes en Vogelkers. Kruiden als **Nagelkruid**, **Bosanemoon**, Gewone dagkoekoeksbloem en Schaduwgras vinden we op een vruchtbare bodem.



Bosanemonen



Sterretjesmos Foto Cora Oostendorp

Sterretjesmos doet het goed op vochtige plekken.

Als je weer eens in een bos loopt, kijk dan eens met andere ogen. Welke boomsoorten zie je het meest? Staan er struiken en kruiden onder de bomen, groeien er mossen op de grond? Schuif eens een dode tak opzij en kijk wat daaronder allemaal leeft. Al kijkend geniet je zo nog meer van het bos.



Activiteiten

25	juli	Avondvierdaagse 1 – Geijsteren
26	juli	Avondvierdaagse 2 – Diepeling
27	juli	Avondvierdaagse 3 – Deurnsche Peel
28	juli	Avondvierdaagse 4 – Maasduinen Putjesberg
11	aug.	PWG 't Sohr
14	aug.	Zomeravond/schemerwandeling met gids
25	aug.	PWG Sarsven/De Banen
28	aug.	Late zomer, late vlinders excursie
7	sept.	Koninginnepage lezing
8	sept.	PWG excursie met externe IVN gids
18	sept.	Vroege herfst wandeling met gids
22	sept.	PWG Bomen St.Servaasterrein Venray
24	sept.	Bomenbeheer & klimaatverandering lezing & excursie
2	okt.	Herfstmiddag korte wandeling & tekenen met natuurlijke materialen
5	okt.	Vulkanisme Lezing
15	okt.	Vulkanisme Excursie met bus – West-Eifel
20	okt.	PWG Paddenstoelen Zwart Water Venlo
5	nov.	Natuurwerkdag Natuuronderhoud
14	nov.	Castenrayse Vennen & omstreken Lezing historie
20	nov.	Castenrayse Vennen & omstreken Historische wandeling met gids
29	nov.	Stikstofproblematiek Lezing

Onze werkgroepen

A&G – Activiteiten & Gidsen
PWG – Plantenwerkgroep
VWG – Vogelwerkgroep
VNeL – Vrijwillig Natuur en Landschapsbeheer

Interesse in een activiteit?

Meer informatie over onze activiteiten kun je vinden op onze website in het **jaarprogramma**.

Is het een **werkgroep**?

Meld je dan bij de betreffende **coördinator** van die **werkgroep**, zie pagina 2; Werkgroepen & Commissies.

Of kijk op de website:

<https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen/werkgroepen>

BEZOEK ONZE IVN WEBSITE

[HTTPS://WWW.IVN.NL/AFDELING/DE-MAASDORPEN](https://www.ivn.nl/afdeling/de-maasdorpen)



VOLG ONS OP FACEBOOK

[HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/IVNHORST/](https://www.facebook.com/ivnhorst/)



Bosanemooon (*Anemone nemorosa*) Foto Marlo Godding